

characteristic features. Successful adaptation process at the level of society can be considered as a process of co-adaptation of two complex adaptation strategies - individual and systemic. Signs of the lack of adapting acts are falling living standards, growing social polarization, increasing social tension and conflict in society, increasing emigration intentions. Thus, the socio-economic reintegration of IDPs as objectively necessary process of entering individual in a renewed social environment, which, of course, any personality not only meets their needs and reaches life goals, but also is able to implement progressive changes of the environment.

Key words: *transformation of socio-economic adaptation, internally displaced persons, social well-being, integral index, the level of socio-economic adaptation, social processes.*

УДК 316.728 (477.62) (045)

Б. В. Слющинський

ЕТНІЧНІ ІДЕНТИЧНОСТІ В ДЗЕРКАЛІ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРИАЗОВ'Я

У статті проаналізовані етнічні ідентичності в дзеркалі сучасної культури населення Приазов'я. Автор дослідив феномен ідентичності, а також чинники, які впливають на формування характеру та рис етносів, їхні взаємовпливи та прояви акультурації і декультурації, а також асиміляції і породження нового специфічного «приазовського типу» суспільного етосу.

Ключові слова: *етнічні ідентичності, етос, стереотипізація, самототожність, акультурація, декультурація, міжкультурна комунікація.*

Питання про етнічну ідентифікацію є досить складним, бо воно водночас торкається багатьох аспектів, зокрема, релігійного, наукового, ідеологічного. Так, наприклад, в релігійному аспекті ідентичність передбачає відновлення перворідної єдності і зв'язку з тим, від чого людська душа виявилась відірваною як від свого первинного витоку, родового життєвого Початку, що виражає повноту буття. Науковий аспект теж досить важливий, адже багато філософів і психологів, політологів і соціологів звертаються до осмислення феномена ідентичності і виявляють велику зацікавленість цією категорією. На сьогодні наукове осмислення ідентичності є актуальним як ніколи, оскільки саме ідентичність допомагає людині по-новому сприймати деякі аспекти сучасного життя. Ідентичність розуміється як сукупність установок, уявлень щодо власного самоусвідомлення індивіда та само асоціювання його в цілому суспільстві. Саме тому людина не може довго перебувати не у своїй ідентичності. Це досить яскраво проявляється в багатонаціональних регіонах, яким є і українське Приазов'я. Адже людина повинна спілкуватися, а для спілкування потрібна «спільна» мова, крім цього на комунікацію впливають традиції, звичаї тощо, тобто культура, а культура у кожного етносу своя.

Слід зазначити, що світовою і вітчизняною соціологічною наукою різні теоретико-методологічні аспекти окресленої проблеми досліджуються досить активно. До неї звертались такі зарубіжні вчені, як: Г. Гофстеде, К. Казмір, К. Клакхон, Ф. Стродбек, Е. Стюарт, Дж. Трагер, Ф. Тромпенаарс, Е. Холл, та ін.

Останнім часом посилюється роль такого важливого параметра етнічної ідентифікації – психічного складу етносу як сукупності специфічних рис характеру,

ментальності, свідомості. Цю ознаку обстоював російський філософ Г. Шпет, який у своїй книзі «Введение в этническую психологию» висловив думку, що психологію народу потрібно досліджувати на підставі збагнення смислу об'єктивних культурних явищ, у яких фіксуються типові суб'єктивні почуття народу. Згідно з його концепцією, «дух народу», тобто народний характер, символізує смисл й ідею народу [1]. Однак віртуальність «народного духу» нерідко зумовлює скепсис етнологів щодо висунення цього параметра як диференційного. Наприклад, І. Кон вважає, що потрібно говорити не про якийсь національний характер, а про деякі специфічні особливості психології в окремих груп людей, які складають конкретний народ [2]. Л. Гумільов наголошував на тому, що національний характер є міфом, позаяк він змінюється протягом еволюції етносу [3, с. 432]. Проте в сучасній етнології усталеною є думка про наявність статичних і динамічних рис психологічного складу етносу: перші є стійкими продуктами етногенезу, другі можуть змінюватися, зникати та з'являтися знову. До статичних компонентів психології етносу відносять етнічний характер, темперамент, етнічну свідомість, менталітет народу.

Етнічний характер є сукупністю найбільш виразних особистісних ознак (фізичних і духовних) психічного складу, притаманних представникам певного етносу. Це поняття є віртуальним й узагальненим, адже психіка кожної людини є індивідуальною. Однак етнічний характер устанавлюється за найбільш яскравими психологічними якостями, властивими етносу, на відміну від інших. Г. Лебон наголошував: «Тисяча французів, тисяча англійців, тисяча китайців, узятих випадково, безсумнівно, повинні відрізнятися один від одного, однак вони мають через спадковість їхньої раси спільні ознаки, на основі яких можна відтворити ідеальний тип француза, англійця, китайця, аналогічний ідеальному типу» [4, с. 22]. Етнічний характер виявляється у стереотипах сприйняття, відчуття, поведінки і встановлюється не лише шляхом самооцінки, а й на підставі стереотипізації рис характеру представниками інших етносів. Цієї теми торкаються дослідження і українських вчених. Так, наприклад, П. Гнатенко і В. Павленко [5] здійснили ґрунтовний філософський і психологічний аналіз співвідношення понять ідентичність й ідентифікація та визначили головну ознаку ідентифікації – процесуальність. Отже, ідентифікація є процесом соціалізації індивіда, який впливає на розвиток його самосвідомості, а соціалізація не може відбуватись без комунікативної дії. Українські вчені – Л. Аза, О. Вишняк, Є. Головаха, Н. Костенко, М. Наумова, А. Ручка, Л. Скокова, В. Степаненко, М. Шульга та інші досліджують проблеми спілкування в багатонаціональному просторі сучасної України, етномовної диференціації, існуючих культурних ідентичностей тощо. Ми ж спробуємо проаналізувати проблеми етнічної ідентичності на теренах сучасного українського Приазов'я.

Отже, метою статті є дослідження впливу етнічних ідентичностей (специфічних культурних рис певних етногруп) на стан сучасної культури регіону.

Порушена тема є досить актуальною не тільки для Приазов'я, але й для всієї України, бо упродовж всієї історії на її території постійно формувалися багатонаціональне відносини. Вони починалися не з дипломатичних взаємин, а саме з повсякденних форм людської взаємодії (торгівлі, культурних розваг, обміну товарами), тобто з намагання порозумітися і обмінятися інформацією. Це й стало генезою етнічної ідентифікації, процесу взаємовпливу культур.

З кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. культуру почали розглядати у якості інформаційного аспекту життя суспільства, як соціально значущу інформацію, що регулює діяльність, поведінку і спілкування людей. Тому можна вважати цілком слушною думку польського соціолога А. Клоковської [6, с. 8–10], що поняття

культури містить в собі крім широкого – антропологічне – реконструювання, селективну концепцію культури символіки. Спосіб дефініції культури, з якими стрічаємось в її теоріях *міжкультурної комунікації*, відходив від досить простого тлумачення культури. Наприклад, *культура* – це розумні правила та інструкції для виживання і успішного розвитку суспільства.

Існує спрощена версія концепції, яка утворює схему дефініції культури, що використовується сьогодні в американській літературі у сфері наук про комунікацію. «*Культура* – це утворення, яке складається з об'єктивних людських утворень (знаряддя, вироби), а також утворень суб'єктивних (права, ідеологія), які у минулому збільшувалися і виправдано засвоювалися – задовольняли інтереси осіб в екологічній ніші – і які у результаті цього стали цінністю для всіх тих, хто міг взаємно спілкуватися, завдяки спільності мови і простору життя» [7, с. 12]. У такому підході викликають сумніви спирання на формулу культури як способу виживання і розвитку,

зарахування її лише до категорії «ніша екологічна». Поза явними теоретичними недоліками запропонованої дефініції можна помітити певну тенденційність: легкість, з якою виводиться з неї концепція «суспільної загальної культури», що ґрунтується на спільності об'єднання у просторі життя, спільності мови і масової комунікації, поміж тим долаючи бар'єри комунікації, які виникають через культурні відмінності у їхньому використанні «у тому самому просторі життя». Тобто тут не зазначається впливу етнічної ідентифікації на формування життя спільноти. Які ж відмінності у такому трактуванні ми бачимо?

З одного боку, запропонований спосіб трактування культури є не зовсім «вільним» і веде до схвалення «незвичної» концепції культури. З другого, – ознака неспокійної покірності у зв'язку з будь-якими, навіть найближчими різновидами культури, які зустрічаються в американському суспільстві, не дає відповіді на поставлене запитання. Разом з тим під увагою А. Клосковської, знаходяться найрізноманітніші диференціювання, за якими стоять різноманітні стилі і комунікаційні конвенції (угоди) [8, с. 52–57]. Диференціювання становлять етнічні меншини, расові угруповання тощо.

Як бачимо, не тільки національні відмінності створюють певні бар'єри у відносинах між людьми, а й те, що кожна людина уявляє свою *власну культуру*, а крім того, ще й свою *субкультуру*: успадковану у сім'ї (традиції, звички, норми, правила тощо), отриману від найближчого кола співрозмовників, фахову (кваліфікаційна термінологія, манери поведінки), ту, яку людина сама для себе творить, намагаючись увійти до складу певного об'єднання тощо. Це свідчить про те, що кожна людина вже сама є певним соціальним «*інститутом культури*». Тому і термін «*культура*» потрібно відносити до найбільш значущих понять.

У вітчизняній літературі *культура* досить часто визначається у глобальному розумінні, як історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, який виражається в типах і формах організації життя і діяльності людей, в їх взаємовідносинах, а також у створюваних ними матеріальних і духовних цінностях [9, с. 594]. У такій інтерпретації культура являє собою суму всіх досягнень людства, світ артефактів, «другу природу», створену самою людиною (широке тлумачення). У більш вузькому визначенні під *культурою* розуміють сферу духовного життя людей.

В англійській мові слово *культура* (culture) дуже часто трактується як спосіб життя, загальні звичаї і вірування певної групи людей в історично визначений час [10, с. 8–10], або як звичаї, цивілізація і досягнення певної епохи або народу [11, с. 8]. При цьому практично у всіх англійських визначеннях слова *culture* (культура) постійно

присутнім є слово *customs* (звичаї, традиції), неодноразово вживається слово *beliefs* (вірування), а також словосполучення *thewayoflife* (спосіб життя) [12, с. 14].

В німецькій мові слово *культура* (*kultur*) означає сукупність створених у певному суспільстві в певну епоху характерних духовних, художніх, творчих досягнень; витонченість людської поведінки, мови тощо [13]. Така подібність трактувань полягає в тому, що *культура* може розглядатися як загальна, універсальна для суспільства (етносу, нації) система ціннісних орієнтацій, стереотипів свідомості, поведінки, форм спілкування і організації спільної діяльності людей, яка передається від покоління до покоління.

Підсумовуючи можна сказати, що *культура* – це сукупність соціальних норм і цінностей, що склалися історично і притаманні конкретній суспільній системі [14, с. 451]. Вона впливає на ментальність, сприйняття, мислення, поведінку всіх членів суспільства і визначає їх належність до даного суспільства. У такій інтерпретації *культура* постає як цілісність, яка своїми наявними особливостями завдячує релігійним, національно-державним кордонам чи набору етнічних ознак.

Що ж таке ідентичність? Ідентичність – тотожність, рівнозначність предметів або понять [15, с. 450]. Ю. Габермас розглядає структуру ідентичності таким чином: соціальна ідентичність (горизонтальне вимірювання) – можливість виконувати різні вимоги в рольових системах; особистісна ідентичність (вертикальне вимірювання) – зв'язність історії життя. Це два переплетених, неподілених вимірювання, в яких реалізується «балансуюча Я – ідентичність». Встановлення балансу відбувається за допомогою техніки взаємодії. Ю. Габермас стверджує, що визначальною технікою є мова. Освоюючи різну техніку, людина прагне відповідати соціальним нормам, зберігаючи свою неповторність. «Розуміння людиною самої себе залежить не лише від того, як вона сама себе описує, але і від тих зразків, які вона наслідує. Самототожність «Я» визначається одночасно тим, як люди себе бачать і якими вони хотіли б себе бачити» [16, с. 7].

Кожна ідентичність складається з широкого набору компонентів, одиниць самовизначення. Їх єдність визначає єдність сенсу, значення ідентичності, що забезпечує індивіду і континуальність, і відмінність від інших. За Р. Баумайстером, придбання компонентів ідентичності є процесом самовизначення. Він виділяє п'ять етапів формування ідентичності: приписання (первісний рід); одинична трансформація (раннє середньовіччя); ідентичність, яка визнається ієрархією критеріїв (пізнє середньовіччя); не обов'язковий вибір (XVIII ст.); необхідний вибір (сучасність). Тим самим Р. Баумайстер показує, як відбувається формування ідентичності в суспільстві. Аналізуючи сучасний стан суспільства нашого регіону, можна говорити про необхідний вибір ідентичності, чи, можливо змішаний тип ідентичності регіональної, який проявляється сьогодні в українському Приазов'ї.

Життєдіяльність і відносини людей визначаються тією чи іншою культурою, яка регулює широкі спектри людської ментальності та поведінки і впливає на характер сприйняття, оцінки і міжособистісних відносин. Освіта, виховання, історична пам'ять, традиції, звичаї, правила, продиктовані суспільством, мова спілкування – все це виробляє систему орієнтацій, яка допомагає кожному індивіду сприймати різні життєві ситуації і адекватно реагувати на них. Вже виходячи з цього можна стверджувати, що в жодному суспільстві не може існувати гомогенної культури, як і не може існувати гомогенної структури суспільства. У цьому і полягає складність феномена *етнічної ідентичності*. Тому можна стверджувати, що *етнічна ідентичність* завжди віддзеркалює «сучасну» культуру суспільства.

Людина бачить і сприймає світ в певних культурних межах. Ці культурні межі (цінності, норми), як правило, не усвідомлюються індивідом, адже вони настільки йому властиві, що складають частину його особистості. Усвідомлення норм поведінки і осмислення власної культури можливе лише за умов, коли відбуваються контакти з людьми, які у своїй поведінці керуються іншими культурними нормами та цінностями (наприклад, відвідування інших країн), що може викликати дискомфорт і призвести до певних міжкультурних конфліктів, досить часто до таких, які важко пояснити. Механізми поведінки і оцінок, які працювали до того часу, поки спілкування відбувалося в межах однієї культури, починають ламатися, спілкування ускладнюється. Це викликає невпевненість, втрату внутрішньої стабільності, неправильні інтерпретації поведінки індивідів, які не розуміють один одного. Така поведінка викликана тим, що людина, спілкуючись в рамках «*своєї культури*», не усвідомлює особливостей власної поведінки, обумовленої її культурним контекстом, а стикаючись з іншою культурою ці підсвідомі моделі сприйняття, емоційні реакції, мислення, поведінка і оцінка стають все більш очевидними, такими, що підлягають осмисленню, урахуванню і корекції стосовно партнера з комунікації.

Етнічна ідентичність за своєю природою явище співвідношення окремих культурних груп (їх представників) один до одного. Тож і потрібно її розглядати на рівні груп (малих і великих), або на рівні індивідів, як представників груп з різними культурами. Але водночас її потрібно розглядати як єдність культури і соціальності, що створюється й перетворюється у процесі людської діяльності, яка не може здійснюватися без комунікативних зв'язків [17, с. 3–12].

Комунікація в малій групі, яка складається із представників різних культур, буде зрозумілою лише за умов, що її учасники здатні адаптувати свої комунікативні дії до конкретних умов іншої групи. Члени монокультурних груп, як правило, дотримуються загальних групових норм, тоді як члени багатокультурних груп діють як представники своїх культур, що суттєво впливає на характер комунікації, робить її міжкультурною. У випадку, коли *міжкультурна комунікація* відбувається між великими групами людей, слід виділяти етнічний і національний рівні комунікації [18, с. 422–424].

Етнічний рівень міжкультурної взаємодії спостерігається між локальними етносами, етномовними, історико-етнографічними (за спільністю духовної культури), етноконфесійними та іншими спільнотами. У сучасній етнології *етносом* вважається історично складена на певній території сукупність людей, яка характеризується спільними особливостями культури, самосвідомістю і спільним веденням господарської діяльності. Належна їм етнічна культура відноситься до повсякденної життєдіяльності етносу і включає в себе: мову, вдачу, звичаї, норми, цінності, знання, вірування, види народного мистецтва, знаряддя праці, одяг, їжу, будівлі, засоби пересування тощо [19, с. 116–117]. Як і будь-яка культура, етнічна культура постає як єдність успадкування і оновлення. Оновлення культури може відбуватися *ендогенним* (без впливу ззовні) і *екзогенним* (запозиченим ззовні) способом, що є результатом міжкультурної комунікації. Тут, очевидним стає і політика держави щодо національного складу населення, адже саме вона створює умови для розвитку *національного рівня* міжкультурної комунікації.

Національний рівень міжкультурної комунікації можливий лише при наявності національної єдності, яка виникає як на моноетнічній, так і на поліетнічній основі через спільну господарську діяльність та державно-політичне об'єднання. Це доповнюється і формуванням відповідної культури. Національна культура являє собою сукупність традицій, норм, цінностей і правил поведінки, загальних для представників однієї нації, держави. Вона охоплює субкультури різних соціальних груп, яких може не бути в

етнічній культурі. Так, цілісна культура України гетерогенна, вона включає понад 100 субкультур [20].

При взаємодії різних культур виразно проявляються дві тенденції: *аккультурація* та *декультурація*. Взаємне засвоєння елементів культури (аккультурація) сприяє інтеграційним процесам, взаємному культурному обміну та збагаченню культур. За цих обставин посилюється національна (етнічна) самосвідомість, відбувається закріплення національної (етнічної) специфіки. Коли ж за умов тривалої комунікації з іншою культурою відбувається втрата основної, сутнісної частини рідної культури (декультурація), виникає явище невпевненості або нестабільності. Такі явища призводять до певних соціокультурних проблем. Їх можна посилювати або, знову ж таки, створювати відповідні умови для «уживання».

Сама по собі *міжкультурна комунікація* на етнічному рівні виявляється у посиленні контактів, двомовності, збільшенні кількості змішаних міжетнічних шлюбів тощо. Але це ще не веде до установаження культурної спільності. Це більш природне співіснування людей, яке вимагає певних комунікативних дій, спрямованих на сприйняття один одного і створення для цього відповідних умов. Тут у першу чергу відіграють вагому роль двосторонні бажання індивідів, спрямовані назустріч одне

одному. У таких випадках (наприклад, змішані шлюби) спостерігається перейняття культури більш активного індивіда (голови сім'ї), хоча при цьому зберігається «своя» культура, яка однак, у своєму розвитку гальмується [21, с. 47–48]. Це чимось нагадує «діаспору», яка відірвавшись від історичної батьківщини (втративши зв'язок), призупиняє свій національний культурний розвиток, але зберігає його на тому рівні, який закарбувався у пам'яті про рідних (батьківщину).

Як бачимо, культура етносу не тільки забезпечує його інтеграцію і стабільність як системи, вона виконує ще й етнодиференційну функцію, яка проявляється у виявленні «своїх» та «чужих». Кожний етнос розцінює існування інших етносів як зовнішнє середовище, сприймаючи його і за характером життєдіяльності, і за несхожістю культур. Ставлення до нього може викликати як зацікавленість, так і несприйнятливність. За таких обставин можуть відбуватися процеси аккультурації всіх або якихось елементів культури, чи процеси декультурації, але без втрати окремішності даної спільності (наприклад, етнічні групи українського Приазов'я). У таких випадках «своя» культура втрачається не повністю. Тут формуються елементи міжетнічної культури, на основі якої відбувається спілкування різних етнічних груп. До елементів такої культури, у першу чергу відноситься мова міжетнічного спілкування як основного елемента міжкультурної комунікації. Як свідчить практика, така культура не виділяється зрілістю, яка б могла забезпечити інтенсивну взаємодію і злагоду різнорідних елементів. Подібні диференційовані характеристики культури досить часто служать поводом для ворожнечі та насилля, нерідко на цій підставі виникають непорозуміння та конфлікти. При цьому також виникають різні національно-етнічні об'єднання, наприклад, товариства (грецьке, російське, єврейське) тощо. Кожне таке об'єднання намагається зберегти «свою» культуру, посилити усвідомлення належності до певного етносу. Крайнім тут може стати етноцид – знищення домінуючою групою культурних традицій іншої етнічної групи [22]. Якщо за таких умов слабша група виживає, то вона втрачає або значною мірою змінює культуру своїх пращурів, пристосовуючись до певних умов (напр., населення Кіпру, чи Східної України).

Беручи до уваги висловлене вище, слід пам'ятати і те, що суб'єктом етнічної ідентифікації виступає сама людина, яка вже є носієм певної культури. Кожна людина входить до складу тієї чи іншої суспільної групи, яка теж у свою чергу володіє певною культурою, що впливає на її поведінку. Поведінка людини визначається системою

суспільних відносин і культурою, до яких вона включена, але кожний учасник етнічної ідентифікації володіє своєю власною системою правил, які впливають на його поведінку. Ці правила обумовлені його соціокультурною належністю, до якої потрібно віднести не тільки національну (етнічну) культуру, але і культуру всіх груп, у які включений той чи інший індивід, його освіту, виховання, стать, професію, сімейний стан, самосвідомість, рівень суспільної свідомості тощо. Сюди ж потрібно віднести його матеріальну і духовну культуру, соціальну роль та соціальний статус. Не можна не враховувати і «стимул» засвоєння певної культури. Людина пристосовується (адаптується) заради чогось (когось), орієнтуючись на збереження певної своєї свободи, самозбереження, чи отримання користі. Це також регулює взаємовідносини людей у міжетнічному спілкуванні (викликає злагоду чи невдоволення). Отже, можна сказати, що *міжкультурна комунікація* – це стан сучасного суспільства, в якому складна структура соціального і культурного простору втілена у символічних формах і образах, які здатна сприймати і розуміти суспільна й індивідуальна свідомість різних національних спільнот та етнічних груп, що стає дзеркалом культури сучасного населення регіону.

По-перше, розвиток суспільства змінює його культуру, яка є у певному розумінні способом адаптації людини до дійсності, відображає реакцію на технологічні, економічні, політичні зміни у суспільстві. *По-друге*, з'являються нові культурні установки, які відповідають певному рівню цивілізації (наприклад, індустріальному). Цей культурний етос (сукупність стабільних рис характеру, звичаїв тощо) формує поведінку індивідів. *По-третє*, в кожний цивілізаційний період створюються свої переконання і вірування (спосіб життя, праця, прагнення успіху, престиж, накопичення багатства тощо). Це створює певні символи, які не можуть не впливати на спосіб зв'язків між елементами суспільства. Наприклад, зараз складовими елементами спілкування стали телефон (у тому числі мобільний), мережа «Інтернет» тощо. Така система зв'язку прискорює міжкультурний обмін і стає тим чинником, який поєднує людей, тобто утворює певну соціальну «міжетнічну злагоду» (наприклад, за допомогою Інтернету знайомляться). За допомогою сучасної системи зв'язку, людство більше дізнається про життя та культуру інших спільнот, що, звичайно, не може не сприяти розумінню і сприйняттю «чужої» культури. Остання стає ніби «ближчою» внаслідок певної «підготовленості» до її сприйняття. *По-четверте*, розвиток суспільства та його культури залежить від політики держави. За часів радянської влади значний вплив на розвиток культури мали комуністична ідеологія і звуження можливостей міжкультурної комунікації. Вироблення певної ідеології сприяло розвитку «оцінного зміщення» індивіда у сприйнятті «чужих» культур (радянських і буржуазних). *По-п'яте*, географічне положення і міжнародний взаємозв'язок держави з іншими державами сприяє міжкультурним стосункам (комунікації).

Досліджуючи сьогоднішній стан суспільства, його культуру, міжетнічні відносини, постійний пошук своєї ідентичності, можна стверджувати, що *міжкультурні відносини* в сучасній Україні знаходяться на новому етапі свого розвитку. Сучасне поле міжкультурної комунікації поширюється не тільки на соціальний, але і на природний світ. Це викликано перш за все появою нових технологій, що спричинили технологічні зміни у суспільних відносинах. Виникнення людської мови («перша комунікативна революція») стало поштовхом до розвитку міжкультурної комунікації. Після неї відбулося ще три: виникнення писемності, винахід друкарського верстата, розвиток електронних мас-медіа. Можна сказати, що друга революція перетворила усну мову на письмові символи передачі інформації, третя – трансформувала їх у друковані, а четверта – в електронно-комп'ютерні. Тому не

можна відкидати технічні науки. За їх допомогою відбувалася певна еволюція комунікативних можливостей людини. Розвиток технічних засобів повністю змінив характер міжкультурної комунікації, зробивши можливою миттєву передачу інформації у досить великому обсязі на необмежену відстань. Науково-технічний підхід змінив погляди вчених і на міжкультурну комунікацію. Людина входить у комунікативні зв'язки за допомогою телефону, телеграфу, телефаксу, комп'ютера, і не тільки як одержувач інформації, але і як її передавач. Тобто технічна революція у системі зв'язку відкрила нову еру для *міжкультурної комунікації як феномена сучасної культури*.

Розглядаючи етнічні ідентичності в дзеркалі культури сучасного населення українського Приазов'я, слід сказати, що сьогодні виявлений новий концептуальний підхід до рівня культури, її структури, предмету, функцій, від чого залежать соціальні відносини. Тут можна виділити декілька конкретно-наукових підходів: *по-перше*, це різні підходи *технократичного* і *інтераційного* характеру; *по-друге*, в межах інтераціонізму вчені розділились у вирішенні питання про те, як пояснити комунікацію – посиланнями на *індивідуально усвідомлену діяльність* чи у якості *похідної від соціальної структури*. Дебати у таких термінах займають одне з центральних місць у сучасній соціології, психології, культурології. В рамках цих наук складались основні теоретико-методологічні підходи до комунікації і робились спроби примирити об'єктивну структуру і суб'єктивну волю.

Отже, досліджуючи етнічні ідентичності у дзеркалі культури населення сучасного українського Приазов'я, можна зробити висновок, що на його культуру вплинули історичні фактори, політика держави, етнонаціональні особливості людей, які волею долі чи з політико-економічних причин переїхали на дану територію, кліматичні умови, етнонаціональні утиски, мовленнєві обмеження, характер виробництва тощо. Це все призводило і призводить до «вічного» пошуку своєї ідентичності. Тому, можна зробити висновок, що сьогодні на теренах українського Приазов'я існує специфічний тип суспільного етосу, який і представляє сучасну культуру суспільства регіону.

Список використаної літератури

1. Шпет Г. Г. Введение в этническую психологию. / Г. Г. Шпет. – Санкт-Петербург : ПЭТ, 1996. – 154 с. ; Shpet G. G. Vvedenie v etnicheskuyu psikhologiyu. / G. G. Shpet. – Sankt-Peterburg : PET, 1996. – 154 s.
2. Кон И. С. Национальные особенности психологии людей / И. С. Кон // Социальная психология. – Москва : Наука, 1975. – С. 15–21 ; Kon I. S. Natsionalnye osobennosti psikhologii lyudey / I. S. Kon // Sotsialnaya psikhologiya. – Moskva : Nauka, 1975. – S. 15–21
3. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Л. Н. Гумилев. – Москва : Ин-т ДИ-ДИК, 1997. – 640 с. ; Gumilev L. N. Etnogenez i biosfera Zemli / L. N. Gumilev. – Moskva : In-t DI-DIK, 1997. – 640 s.
4. Лебон Г. Психология толп / Г. Лебон. – Москва : Ин-т психологии РАН, 1999. – 416 с. ; Lebon G. Psikhologiya tolpy / G. Lebon. – Moskva : In-t psikhologii RAN, 1999. – 416 s.
5. Гнатенко П. І. Ідентичність: філософський та психологічний аналіз / П. І. Гнатенко, В. М. Павленко. – Київ : АРТ-ПРЕСС, 1999. – 466 с. ; Gnatenko P. I. Identichnist: filosofskiy ta psikhologichniy analiz / P. I. Gnatenko, V. M. Pavlenko. – Kiïv : ART-PRYeSS, 1999. – 466 s.
6. Komunikacja miedzykulturowa: zblizenia i impresje / pod red. A. Karciak, L. Korporowicza, A. Tyszki. – Warszawa : Instytut Kultury, 1995. – 200 p.
7. Triandis H. L. Psychologia miedzykulturowa: rozwój i dokonania / H. L. Harry // Przegląd Psychologiczny, 1991 – № 1. – S. 12–25

8. Tannen D. Ty nic nie rozumiesz! Mezczyzna i kobieta w rozmowie / D. Tannen. - Warszawa : Wydawnictwo W.A.B., 1994. – P. 55–114
9. Большая Советская энциклопедия. – 3-е изд. – Москва : Сов. энцикл., 1973. – Т. 13. – 608 с. ; Bolshaya Sovetskaya entsiklopediya. – 3-e izd. – Moskva : Sov. entsikl., 1973. – Т. 13. – 608 s.
10. Cambridge International Dictionary of English. – Cambridge : Univ. Press, 1995. – 1792 p.
11. The Concise Oxford Dictionary. – Oxford : Univ. Press, 1966. – 725 p.
12. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – Москва : Слово/Slovo, 2000. – 624 с. ; Ter-Minasova S. G. Yazyk i mezhkulturnaya kommunikatsiya / S. G. Ter-Minasova. – Moskva : Slovo/Slovo, 2000. – 624 s.
13. Duden Deutsches Universal wörterbuch. - 2. Aufl. Mannheim. - Wien. Zurich : Dudenverlag, 1989. – 978 p.
14. Соціологія / за заг. ред. В. П. Андрущенко, М. І. Горлача. – 3-є вид., перероб., доп. – Харків – Київ : Єдиногор, 1998. – 624 с. ; Sotsiologhiia / za zah. red. V. P. Andrushchenka, M. I. Horlacha. – 3-ye vyd., pererob., dop. – Kharkiv – Kyiv : Yedynoroh, 1998. – 624 s.
15. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – Київ : Довіра, 2000. – 1018 с. ; Slovnyk inshomovnykh sliv: 23000 sliv ta terminolohichnykh slovospoluchen / uklad. L. O. Pustovit ta in. – Kyiv : Dovira, 2000. – 1018 s.
16. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность / Ю. Хабермас. – Москва : Academia, 1995. – 85 с. ; Khabermas Yu. Demokratiya. Razum. Nравstvennost / Yu. Khabermas. – Moskva : Academia, 1995. – 85 s.
17. Лапин Н. И. Социокультурный подход и социетально-функциональные структуры / Н. И. Лапин // Социс. – 2000. – № 7 – С. 3–12 ; Lapin N. I. Sotsiokulturnyy podkhod i sotsietalno-funktsionalnye struktury / N. I. Lapin // Sotsis. – 2000. – № 7 – S. 3–12
18. Ерасов Б. С. Социальная культурология / Б. С. Ерасов. – Москва : Аспект Пресс, 1998. – 582 с. ; Yerasov B. S. Sotsialnaya kulturologiya / B. S. Yerasov. – Moskva : Aspekt Press, 1998. – 582 s.
19. Малий етнополітологічний словник / ред. кол. О. В. Антонюк, В. І. Волобуєв, М. Ф. Головатий та ін. – Київ : МАУП, 2005. – 288 с. ; Malyi etnopolitologichnyi slovnyk / red. kol. O. V. Antoniuk, V. I. Volobuiev, M. F. Holovaty ta in. – Kyiv : MAUP, 2005. – 288 s.
20. Слющинський Б. В. Соціологія міжкультурної комунікації: поняття, об'єкт, предмет / Б. В. Слющинський // Нова парадигма. – 2008. – Вип. 76. – С. 183–193 ; Sliushchynskiy B. V. Sotsiologhiia mizhkulturnoi komunikatsii: poniattia, obiekt, predmet / B. V. Sliushchynskiy // Nova paradyhma. – 2008. – Vyp. 76. – S. 183–193
21. Слющинський Б. В. Міжкультурна комунікація в українському Приазов'ї : моногр. / Б. В. Слющинський – Київ : Аквілон–Плюс, 2008. – 496 с. ; Sliushchynskiy B. V. Mizhkulturna komunikatsiia v ukrainskomu Pryazovi : monohr. / B. V. Sliushchynskiy – Kyiv : Akvilon–Plus, 2008. – 496 s.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2016

B. Sliushchynskyi

ETHNIC IDENTITIES IN THE MIRROR OF CONTEMPORARY UKRAINIAN PEOPLE CULTURE IN AZOV

The article analyzes the ethnic identity of the population of Azov region in the contemporary mirror of culture. The author studied the phenomenon of identity and the factors that impact on the character and features of ethnic groups and their mutual manifestation of acculturation and deculturation, assimilation and generation of new specific "Azov-type" social ethnos.

The article notes that international and domestic social science, various theoretical and methodological aspects and outlined problems are researched as fairly active. It addresses such foreign scholars as G. Hofstede, K. Kazmir, K. Klakhon F. Strodbek, E. Stewart, J. Traher, F. Trompenaars, and Hall E.

Recently enhanced role in such an important parameter of ethnic identity - ethnic psychology has made a set of specific traits, mentality and consciousness. This sign advocated the Russian philosopher G. Shpet, who, in his book "Introduction to ethnic Psychology", suggested that we need to study the psychology of the people on the basis of objective comprehension of the meaning of cultural phenomena, which were recorded as typical subjective feelings of the people. According to his concept, "the spirit of the people", people's character symbolizes the meaning and idea of people. In modern ethnology it is an established opinion about the presence of static and dynamic psychological traits of ethnicity: the first is the resistant product of ethnogenesis, others may change, disappear and appear again. Static components include ethnic psychology, ethnic character, temperament, ethnic consciousness and mentality of people.

The ethnic character is a collection of the most distinct personal attributes (physical and spiritual) of mental structure, typical representative of a particular ethnic group. This concept is virtual and generalized, because the mind of every person is individual. Ethnic stereotypes found in nature perception, feeling, behaviour and set not only by self-assessment, but also based on stereotyping traits of representatives of other ethnic groups. This topic affects the research of Ukrainian scientists. For example, P. and B. Pavlenko Gnatenko made a thorough analysis of the philosophical and psychological concepts of value and identity authentication and the main sign of identification is procedural. Therefore, identification is the process of individual socialization, which affects the development of its identity and socialization, it cannot take place without a communicative action. Ukrainian scientists - L. Aza, Vyshnyak O., E. Golovakha, N. Kostenko, M. Naumova A. Handle, L. Skokova, V. Stepanenko, M. Shulga and others - researched the communication in a multicultural space of modern Ukraine. We will try to analyze the problem of ethnic identity on the territory of modern Ukrainian Azov region.

Thus, the purpose of the article is to study the impact of ethnic identities (specific cultural traits, specific ethnic groups) on the state of the culture of the region.

Researching ethnic identity in the mirror of public culture of modern Ukrainian Azov region, the author concludes that historical factors influenced on its culture, policies, ethno-national features of people. This all led and leads to "eternal" search of its identity. Therefore, we can conclude that today, on the Ukrainian territory in the Azov region, there is a specific type of social ethos, which represents the modern culture of the society in the region.

Key words: *ethnic identity, ethos, stereotyping, self-identity, acculturation, deculturalisation, intercultural communication.*